

Історичні науки

Проблеми ефективної реалізації освітнього потенціалу суспільних наук

Листопад Т.М.

викладач ВСП «Технологічно-економічний фаховий коледж Білоцерківського національного аграрного університету»

Модернізація освітньої системи України повинна мати потужну гуманітарну складову і бути зорієнтована на формування сучасної конкурентоспроможної політичної нації. Суспільні дисципліни є засобом духовного, соціокультурного впливу на особистість, мета їх вивчення - формування розвиненої, соціально-активної особистості, яка долучилася до загальнолюдських цінностей, досягнень світової культури, сприйняла ідеали гуманізму і демократії, активно бере участь у перетворенні суспільства з почуттям відповідальності за свою долю, а також долю своєї країни та такого відкритого сьогодні світу.

Але вивчення цих дисциплін – складне, багатогранне, суперечливе педагогічне явище. Зміни ідеологічних установок, політичних орієнтирів, швидке збільшення й оновлення інформації породили певні кризові явища. У зв'язку з цим виникла потреба у створенні такої системи соціально-гуманітарної освіти, яка б не просто давала певний обсяг знань на все подальше життя, а яка б, насамперед, давала досвід дії, мислення, пошуку, творчості, оцінки, тобто, збагачувала особистість такими вміннями, які б дали змогу їй згодом самостійно знайти й засвоїти ті знання, що потрібні для підвищення своєї кваліфікації у певній сфері діяльності.

Необхідно усвідомити, що самі собою швидко зміни не відбуваються. Очевидно також, що суспільно-гуманітарні дисципліни не належать до числа абсолютно точних, раціональних, безпристрасно об'єктивних. Тому викладачу сьогодні потрібно здійснювати зміни, пристосовані до даних конкретних умов.

Сьогодні чітко проглядається суперечність між обсягом змісту навчальних програм і переліком умінь студентів, для відпрацювання яких програма практично не залишає часу. Це об'єктивний процес, адже обсяг наукової інформації подвоюється приблизно за кожне десятиліття. Швидке зростання обсягу наукової інформації призводить до її не менш швидкого старіння, а поглиблення спеціалізації наукових досліджень супроводжується не лише детальним проникненням у сутність наукових проблем, а й їх «незрозумілістю» для більшості людей.

У зв'язку з цим виникла потреба у створенні такої системи освіти, яка б не просто давала певний обсяг знань на все подальше життя, що в нинішніх умовах значною мірою неможливо, а яка б насамперед, учила вчитися.

Хоча автори програм, підручників, викладачі орієнтовані на те, щоб уникати як схованих, так і явних оцінних суджень, але природа упередженості, необ'єктивності, перекручування складніша і багатогранніша, ніж це може здаватися на перший погляд. Тому актуальною залишається проблема навчання без пристрастей. На молодь сьогодні впливають різні інтерпретації, тлумачення, трактування подій і процесів, з якими вони стикаються на сторінках підручників, преси, в кіно або на телебаченні. Важливим отже є розвиток у студентів умінь аналізувати й оцінювати різні інтерпретації, критично ставитися до них. Така робота стає передумовою, підґрунтям розвитку критичного мислення, допомагає усвідомити, що, наприклад, історія не завжди є об'єктивною, що не існує єдиної істини щодо минулого і сучасного, надає можливість мати власну позицію, чи виробити свій погляд щодо певних фактів, подій, процесів.

Вміння просіювати інформацію та вирішувати, що важливо, а що ні, буде потрібне студентам для успіху в світі, який швидко змінюється. Майбутнє відкрите для тих, хто критично перевіряє інформацію та вибудовує свої власні реальності. Навчитись критично мислити непросто.

Для того, щоб почати ефективно практикувати критичне мислення, студенти повинні розвивати впевненість у собі і розуміння цінності власних

думок та ідей, брати активну участь у навчальному процесі, ставитись з повагою до різноманітних думок, бути готовим породжувати і відкидати судження.

Одним із основних видів діяльності, який існує в освітянській практиці, є самостійна навчальна діяльність. Це важливий вид навчально-пізнавальної діяльності, який з плином часу набуває все більшого значення.

Інформаційний простір сьогодні швидко розширюється, набуваючи при цьому глобального характеру за рахунок впровадження нових технологій. Особливість організації самостійної роботи студентів полягає не в опікуванні, а в спрямуванні їх на навчальну діяльність. Головне - розвиток творчої діяльності і самостійності студентів. Реалізація цього принципу відбувається за умов повної поваги, довіри і вимогливості до студентів, застосування нестандартних форм і методів навчання, активного залучення студентів до пошукової роботи, ділового співробітництва.

Життям доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, будуть міцні. Тому студентам потрібно створити такі умови, щоб вони ставали безпосередніми учасниками вирішення тих чи інших практичних завдань. Раціональне використання методів самостійної роботи є доцільним для розвитку самостійності в навчальній діяльності, формуванні навиків навчання, коли матеріал посильний для самостійного вивчення, коли студенти готові до самостійного вивчення даної теми, коли є дидактичні матеріали для самостійної роботи студентів і час, щоб її організувати.

Важливою умовою успіхів у цій роботі є розвиток усного та письмового мовлення. Комунікабельність – це одне з найважливіших умінь, без якого людина в суспільстві не може існувати. Культурний народ вчить своїх нащадків спілкуватись рідною мовою і робити це ефективно, тобто з повагою ставитися один до одного, толерантно і шанобливо до ровесників, старших чи молодших. Комунікабельність – це одна з засадничих потреб сучасного суспільства, якої треба навчати (письмове та усне вміння спілкуватися). Бути

комунікабельним означає не тільки ділитися своїми думками з кимось, а й слухати інших уважно, не перебиваючи, виявляючи тим самим повагу до людини. Той, хто вміє слухати, володіє магнетичною силою. Важливо не застосовувати безпідставно звинувачень, сарказму, приниження, зневажливого ставлення, погроз, осуду. Це є важливим і для підтримки української мови в суспільстві.

Суспільно-гуманітарні дисципліни є незамінною складовою соціального виховання, в процесі якого відбувається, по-перше, передача новому поколінню всього позитивного, що здобуто минулим досвідом людства, всіх результатів історичного збереження, і, по-друге, формування здатності скористатися цим капіталом. Тобто ці дисципліни є одним із факторів і каналів соціалізації людини. Досвід роботи підказує, що вміння творчо мислити, крім багатьох інших чинників, включає в себе і глибокі знання, і високу моральність, і діалогічну основу. Це означає, що студенти повинні не лише глибоко знати програмовий матеріал, джерела, а й уміти аргументовано відстоювати свої позиції, поважаючи думку опонентів, якщо навіть вона їм не подобається. Доцільно тут згадати слова А. Дистервега: «Виховання досягло своєї мети, коли людина має силу і волю самого себе просвітити і знає спосіб і засоби, як це зробити».

Сучасні соціально-виховні технології не завжди забезпечують умови, що стимулюють суб'єктну активність молоді. Добре відомий ефект виученої безпорадності. Суть його в тому, що людина, неодноразово переконуючись в тому, що вона своїми діями не може змінити хід подій, в результаті взагалі відмовляється від пошуку. Невід'ємними рисами її характеру стають підлеглість і виконавчість. Другий відомий феномен сучасної освіти – «злиденність душі при перенасиченості інформацією» (А.Н. Леонтьєв), також наслідок слабкого розвитку суб'єктної активності. А студенти мають стати активними учасниками громадянського суспільства. Досвід останніх років підтверджує: на тих напрямках соціальної політики, де сила громадської активності слабшала, нерідко приймалися рішення зручні державному апарату,

але не громадянам. І навпаки. Тут доречно нагадати технологію виховання соціально активної особистості: соціальні самовизначення (професійна орієнтація); соціальне загартовування (ставити студентів у ситуації, що потребують вольових зусиль, щоб перебороти негативний емоційний вплив оточуючого середовища, виробити методи, адекватні індивідуальним особливостям); конкурентоздатність; соціально-економічна активність (людина економічно-раціональний індивід, який прагне максимізувати свою вигоду в умовах повноти інформації, свободи вибору; її відрізняють компетентність, підприємливість, готовність іти на ризик, нести особисту відповідальність за свої дії); активність у соціальній взаємодії, міжособистісному і міжгруповому спілкуванні; виховання лідера; соціальний самозахист (юридичний, фізичний, матеріальний, фізіологічний, психологічний).

Вирішення зазначених проблем дозволить суспільствознавчим курсам формувати єдину систему світоглядних знань та цілісне уявлення про загальнолюдські та національні духовно-культурні цінності, розвивають самостійність та критичність мислення, дають розуміння національних інтересів та пріоритетів

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (спроба прогностичного аналізу). Вища освіта України. 2001. № 1.
2. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. - Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 160с.
3. Горбатенко В. Цінності епохи остмодернізму: розвиток соціально-гуманітарної освіти в Україні. Науково-методичний часопис «Доба». 2002. №4. С.6.
4. Освітні технології: Навчально-методичний посібник /За заг. ред. О.М.Пехоти.- К.: АСК, 2001. – 256с.

5. Терно С. Як підвищити ефективність навчання? (Науково-технологічні засади формування історичних понять) Історія в школах України. 2003. №5. С. 21-26.

7. Про викладання історії у ХХІ ст. в Європі / Бюлетень Бюро інформації Ради Європи в Україні. 2002. № 9; сайт: <http://www.col.kiev.ua>.